

Ikasle etorkinak eta euskara: galderak eta zalantzak

Alberto Agirreazaldegia (Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saila)

1. Sarrera

Geroz eta gehiago dira gure hezkuntza-sisteman sartzen ari diren jatorri atzeritarreko ikasleak, batez ere kontuan hartzen badugu murriztu egin dela eskolatutako ikasleen guztizko kopurua. Etorkinen integrazioa ahalik eta erosoena izatea nahi baldin badugu, gizar-

tea eta eskola horretarako prestatu beharrean aurkitzen gara.

XXI. mendeko euskal gizarteko protagonistak gaur egun gure ikas-texetean ikasten duten haurrak eta gazteak izango dira. Ukaezina da beraientzat aberasgarria dela eskolan hasten direnetik beste jatorri eta kultura batzuetako pertsonekin batera ikastea eta bizitztea. Kultura arteko bizikidetzari esker, bertakoek eta etorri berriek beren gaitasunak garatzen dituzte eta gero eta aldakorragoa eta anitzagoa den gizartean bizitzeko prestatzen dira.

EAEen diru publikoz sostengatutako ikastetxe guztiek hartu behar dute beren gain ikasle etorkinen harrera eta integrazioa, oinarriko egitekotzat hartuz. Hori da egungo gizar-teak herrialde aurreratuak eskatzen diguna

eta Euskadiko hezkuntza-komunitateak ezin die hutsik egin. Aukera hau aprobetxatu beharra daukagu gure hezkuntza-sistema hobetzeko.

Gure ikasleak aniztasunarekin hezi behar ditugu, kultura arteko ikuspegiarekin, ikasle guztien kulturekiko —eta hizkuntzekiko— errespetuan. Gure hizkuntzarentzat arriskutsua izan daitekeela pentsatetik, orain baino hitun gehiago izateko aukera polita dela pentsatzera pasatu behar dugu.

2. Hezkuntza-sistema eta euskara ikasteko eskubi-dea eta motibazioa

Ikasle etorkinen ia erdiak A ereduaren eskolatuta egon dira orain arte, nahiz eta azkenaldian %koa gutxitzen joan den. Ikasle atzeritarren erdiak baino gutxiagok (%43ak) A ereduaren ikasten zuen 2006-2007 ikasturtearen amaieran, baina hizkuntza ereduaren arabera banaketa ere ezberdina da lurralde batzuetan eta besteetan: Gipuzkoan %86ak D eta B ereduaren ikasten

duten bitartean, Araban %61,5ak A ereduaren egiten dute. Hala ere, azken lau ikasturteotako bilakaerak frogatzen du A ereduaren izena emandako ikasle etorri berrien ehunekoak 14 puntu jaitsi dela, eta D ereduaren, izena emandako ikasle etorkinen ehunekoak igo egin dela (10 puntu).

Ikasle etorkinek daukaten eskubide linguistiko garrantzitsua eskolako hizkuntza ikastekoa da eta, aurreko datuak kontuan hartuta, etorkinen seme-alaba askori ez zaie bermatzen eskubide hori eta kohesio sozialaren ikuspegitik oso kezagarria da hau. Desberdintasuna gainditu nahi duen hezkuntzak ez du bide eman behar bi hizkuntza ofizialetako bat ez ezagutzeko aukera. Euskal gizartean integratu nahi dutenentzat, bi hizkuntzak ikastea, eskubide izateaz gainera, beharrezkoa ere bada, gizar-teko kide izateko eta hala sentitzeko eta gizartean nahiz lan-munduan, integrazteko aukerak gehitzeko.

Ikasle etorkinek eskola-mota batean edo bestean matrikulatzeak badu zerikusia euskalduntzean. Ereduen eskola-antolaketa orain arte euskalduntzeko balio izan du, baina egungo kultura aniztasuna eta etorri berrien jatorria kontuan hartuta, eskola antolaketa honek ez duelakoan balio nago eta, beraz, eskola-antolaketa berri bat behar dela. Honek ekarri du ereduaren birplan-teamendua.

Ikasle etorkinek hainbat faktore baldintzatzaile dituzte hezkuntza sisteman erabat sartzeko. Lehen irakaskuntzako irakats-hizkuntza ikastea da. Hizkuntza ezinbesteko tresna da pertsonen arteko harremanetarako, gizar-tean integrazteko eta ikaskuntza jarraitzeko. Ikasle etorkinen ikaskuntzako hizkuntza-beharrak behar adina ez bideratzeak, gainditzeko zailak diren eskola-atzerapenak eragin ditzake kasu askotan. EAEen bi hizkuntza ofizial daude eta hezkuntza-sistema elebiduna da. Egoera soziolinguistikoa diglosikoa da eta, hizkuntza menderatzailea gaztelania.

Eskolako eremuan hizkuntza berri bat ikasten denean, berdin arteko komunikazio-egoeretan eta curriculum-eremuan ikaskuntzan erabiliz ikasten da. Horregatik, euskara ikasteko eskaintzak guztientzako irekita egon behar du, eta, bereziki, bi hizkuntzak eskolan soilik ikasi ahal izango dituztenentzat.

Hizkuntza eredu bat edo ikastetxe zehatz bat aukeratu edo izendatzeko orduan faktore asko gurutzatzen dira. Ez luke horrela izan behar baina familiak egiten duen lehen hautua erabakigarria gertatzen da askotan hizkuntza ikasteko orduan. Hau horrela izanik, euskara

Euskal gizartean integratu nahi dutenentzat, bi hizkuntzak ikastea, eskubide izateaz gainera, beharrezkoa ere bada, gizar-teko kide izateko eta hala sentitzeko eta gizar-tean nahiz lan-munduan, integrazteko aukerak gehitzeko.

ikastearen garrantzia ongi adierazi behar zaio familiari. Zenbait lekutan kanpotarrek ez dute ulertuko zergatik ikasi behar duten entzuten ez duten hizkuntza. Gizarte honetan integratzen laguntzeko euskara jakiteak duen garrantzia azaldu behar zaie. Denok dakigu zein eraginkorra den motibazioa hizkuntza bat ikasteko orduan eta ikaslea zein familia motibatzea lortzen baditugu bide asko erraztuko zaigu denoi.

3. EAEn orain arte eman diren urratsak eta hartu diren neurriak

Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa Sailak Ikasle Etorrinak Artatzeko Programa jarri zuen abian 2003-2004 ikasturtean. Programa honek hiru ikasturte bete ditu eta, aurretik, Kultura Artekotasunerako eta Ikasle Etorri Berrien Inklusiorako Programak ordezkatu du aurrekoa, eskola inklusiboa erreferente hartuta. Ikasle etorri berriak integratzea ez ezik, Programak eskola komunitate osoan kultura arteko hezkuntza sustatzea du helburu. Izan ere, eskolak kultura arteko ikuskera bere eginez eta ikasle guztiengan kultur aniztasuna errespetatzeko eta balioesteko jarrerak sustatuz, lehenengo urratsa eman-gu dugu elkarriketa bide berriak sortzeko.

Programak oso kontuan hartzen ditu etorri berriak. Zaila da beste gizarte batean "bizitza berri bat" hastea, eta horrek, zalantzarik gabe, egokitu beharra eskatzen du. Ikastetxeek funtsezko eginkizuntzat hartu behar dute etorri berriak hartu eta gizarteratzea. Gainera, ikasle horiek eskolan beranduago hasten direla-eta, beren hezkuntza beharrei erantzun behar die eskolak, irakaskuntzan erabiltzen diren hizkuntzak, eta bereziki, hizkuntza gutxitua den aldetik, euskara ikasteari berebiziko garrantzia emanez.

Lehenengo programarekin batera, Hizkuntza Indartzeko Programa jarri zen martxan eta egun oraindik indarrean dirau. Eskolan berriki sartutako ikasle etorkinei laguntza ematea helburu duten proiektuak aurkez ditzakete ikastetxeek programa honi esker. Laguntza horien helburua bikoitza da: alde batetik, euskara ez dakiten ikasle etorkinei berariazko laguntza eskaintzea, hizkuntza eta komunikazio trebetasunak lehenbailehen eskura ditzaten; eta, bestetik, ikasle horiek euskal hezkuntza-sisteman sartzeko laguntza, eskola eta gizartearen lehenbailehen eta ahalik eta baldintza onenetan integra daitezten. Laguntza hau LHn eta DBHn jartzen da soilik, ez Haur Hezkuntzan. HHko ikasleek gelan lortu dezakete hizkuntzaren jabetza beste ikasleekin batera. LHko ikasleek eta DBHkoek, aldiz, laguntza bereziaren beharra dute beraien etxeko hizkuntza eta eskola hizkuntza desberdinak direlako. Nolanahi ere, laguntza hori, ahal dela, ikastetxean eta gelan bertan ematen zaie, ikastetxeko irakasle guztien artean eta ez da errefortzua emateko dagoen irakaslearen zeregina soilik.

Egoera hau larriagoa izan daiteke 13-14 urterekin datozen ikasleentzat. Orduan berariazko laguntza beha-

rezkoagoa da, baina, hala ere, ez da HIPlaren gain bakarrik uzi behar zeregin hau.

Bestalde, ikasle etorkinen integrazioa ez da bakarrik eskolaren zeregina. Eskolak bere ahalegina egin behar du eta ahalik eta ondoen gainera, baina ez dugu ahaztu behar eskolan 5-6 ordu bakarrik egoten direla ikasleak. Eskolaz kanpoko jarduerak ere behar-beharrezkoak dira euskara indartzeko eta ahalegin hori baliagarria izan dadin, eskolako jarduerekin lotuta ez da egon behar, ahal den neurrian.

Egun ia 300 ikastetxe publikotan ikasle etorri berriek euskara ikas dezaten errefortzuak eskaintzen dira eta, itunpeko sarean, 150 ikastetxe inguru dira programa honi esker dirulaguntzak jasotzen dituztenak hizkuntza indartzeko ikasle etorri berriei.

4. Euskalduntze prozesuan izan ditugun kontraesanak eta eragileen nahiz irakasleen artean sortutako zalantzak

4.1. Aurreiritziak

- Hurrek azkar eta erraz ikasten dute bigarren hizkuntza. Hau ez dago frogatua, gertatzen dena da hurrek komunikatzaera behartzen dituzten pizgarri gehiago dituztela eta komunikazioa ezinbestekoa duten egoerak ohikoagoak direla haurrengan helduengan baino. Bestalde, haurren eta helduen komunikazio beharrak ez dira berdinak. Denbora asko behar izaten da erabateko gaitasuna lortzeko.
- Hizkuntza bat ikasteko zenbat eta gazteago hobea. Zenbait egileren ustez, bigarren hizkuntzaren irakaskuntza-ikaskuntza lehenbailehen hastea komeni da, baina eskolaren eremuan egindako ikerketek aurreko ideia horien kontrako ondorioak ateratzen dituzte.
- Ikasleak zenbat eta denbora gehiago egon L2aren eraginpean, hainbat eta bizkorrago ikasiko du hizkuntza hori. Hizkuntzaren presentzian egote hutsak ez dakar hizkuntza ikastea.
- Umeek bigarren hizkuntzan mintzatzeko gai diren unean bertan bereganatzen dute hizkuntza. Ez da nahikoa umeek gaztelaniaz eta euskaraz oinarriko trebetasunak lortzea edo lagunartean moldatzea.

Beranduago hasten diren ikasle etorkinen hezkuntza beharrei erantzun behar die eskolak, irakaskuntzan erabiltzen diren hizkuntzak, eta bereziki, hizkuntza gutxitua den aldetik, euskara ikasteari berebiziko garrantzia emanez.

- Haur guztiek berdin ikasten dute bigarren hizkuntza. Eskolako esperientzian argi ikusi ahal izan da ez dagoela ikasle eredu bat.
- Ikasle etorri berrien egoera antzerakoa da. Ikasle guztiak ez dira berdinak eta are gutxiago hauen egoera soziala eta familiarra.

Bakoitzak bere esperientzia pertsonalak ditu eta familia nahiz gizarte testuinguruak oso desberdinak izaten dira. Hala ere askotan egiten ditugu halako balorazioak: txinatarrek errazago ikasten dute kolonbiarrak baino.

4.2. Zalantzak

- Zein hizkuntzatik abiatu behar da? Euskaratik ala gazteleratik? Hizkuntza atzerriko hizkuntzatzat (adibidez ingelesa) hartuta LHko curriculumaren arabera, edo adinari dagozkion eduki akademikoak irakatsiz, edo eredu elebidunetan (B ereduan) egiten den bezala? Nork erabakiko du zein den irakas-hizkuntza? Eskola bakoitzak bere hizkuntza proiektua izan beharko luke bakoitzak bere ikasleria, familien iritziak eta egoera soziolinguistikoa kontuan hartuta.
- Eskolatzeko batzordeek epe kanpo datozen ikasle etorri berriak D ereduan eskolatzeko ahalgintza beharko lirateke. Ados?
- Ama hizkuntza mantentzeko aukera eskaini behar zaie? Noiz? Nola? Irakasleak ezagutzen ez badu, nola lortzen da hizkuntza horien presentzia gelan eta eskolan?
- Gela arruntean ala aparteko gela batean ikasi behar dute euskara? Hizkuntza indartzeko saioak non eta nola eman behar zaizkie? Nire ustez gela arruntean egon behar dira, hizkuntza indartzeko aparteko saio batzuekin nahastuz.
- Zenbat denboran izan behar dute hizkuntza indartzeko laguntza? Orain bi urte arteraingo eskaintzen da baina ez dela nahiko dirudi. Luzatzea bidezkoa dirudi baina helburuak eta ebaluazioak jarri behar dira.
- Ebaluazioa noiz eta nola? Nola jakin daiteke jatorrizko hizkuntzan dakitena? Nola jakin dezakegu hizkuntza menperatzen duten?
- Zein momentutan hasi behar dira gaztelania ikasten irakas-hizkuntza euskara baldin bada? Eta alderantziz?
- Ereduen kontua nola geratuko da? Eskola bakoitzak bere errealitatearen arabera egokituko du irakaskuntza? EAeko bi hizkuntza eta atzerriko hizkuntza bat ikastea derrigorrezkoa izango da. Etorkinek dakiten hizkuntza (arabea, txinoa,...) atzerriko hizkuntzat har daiteke?